

Tre generasjoner «Vålerengjenter» – side 12
Pottemakerhuset i Etterstadgata 4 – side 8
Fille-Maja, hvem var hun? – side 7

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortida for framtida

nr. 3 - 2023
26. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

Fotoutstilling 14. og 15. oktober – side 18
Medlemsmøte 14. november – side 19

Av Even Haugseth

Klare for fotoutstilling igjen

Årets største arrangement for historielaget er vår tradisjonelle fotoutstilling i midten av oktober. Det er to store jubileer vi ønsker å markere på denne utstillinga: Vålerenga vel er 50 år og VIF er 110 år. Ellers er det også mye annet fint å se på denne utstillinga, se plakaten i bladet.

Vellet har betydd enormt for vårt område av byen. Deres arbeid er nok noe av det viktigste som har skjedd her oppe. Det ble startet i 1973 og hadde to viktige mål, å bli kvitt gjennomgangstrafikken på E6 i Strømsveien, og å bevare bebyggelsen som kjennetegner Vålerenga.

Trafikkproblemet ble det etter en intens kamp i 19 år en løsning på. Etter utallige trafikkaksjoner, innspill og tett oppfølging med myndighetene ble det tunnel og bom. Vellets innsats her står det respekt av, for det er ikke alle som kan vise til å ha kvittet seg med E6 utafor stuedøra.

Når det gjelder den gamle bebyggelsen, var det dessverre mye som gikk tapt, spesielt langs Strømsveien. Hovedgrunnen til det var at den syke planen om seksfelts motorvei gjennom Vålerenga og Gamlebyen lå der fra år tilbake. Kommunen kjøpte opp husene etter hvert som de ble tomme. Folk flyttet vekk fra denne hovedveien for å komme vekk fra trafikkinfernoet. Med husokkupasjoner og dugnader for å male og pusse opp hus, klarte vellet allikevel å snu trenden med at folk forlot Vålerenga. Yngre folk flyttet hit og allierte seg med folk som hadde bodd her i generasjoner. Tilhørigheten til Vålerenga og viljen til å gjøre noe med problemene gjorde at de kjempet sammen for å få det bedre.

I dag kan vi glede oss over denne innsatsen, og vi finner en bydel som virkelig har trua på seg sjøl. Her er mange gode miljøer og fortsatt unik stolthet over å tilhøre denne delen av byen.

14. november blir det igjen medlemsmøte og mere lokalhistorie. Denne gangen får vi besøk av Ivar A. Johnsen som i 2020 ga ut boka «Kampen om Jordal». Jordal er blitt brukt til veldig mye gjennom tidene. Selv om dette ble idrettens arena, er det greit å vite om annet som har skjedd her også. I dag kan vi nyte et opprustet område hvor kommunen har brukt masse penger. Vi håper dette er et tema som fenger, og at dere tar med familie og venner på møtet. I tillegg til kveldens foredragsholder, får vi også besøk av jentene i Vålerengen pikekor, som er så trofaste og stiller opp og synger for oss.

Vi må også nevne litt av det som har skjedd siden vi sendte ut det forrige medlemsbladet i sommer. I dette bladet er det tatt med noen bilder fra 2 begivenheter «Hylla» som ble hyllet og Østkant-spellet.

Leserne har tidligere hørt om kampen for å bevare «Hylla». Den var et av de første områdene av Vålerenga, som ble bebygget da det på 1840- og 50-tallet kom arbeidsplasser i området, både på teglverkene, på Kværner og ved jernbanen. Selv om Statsforvalteren i 2022 avviste bystyrets vedtak om utbygging av jernbanen gjennom vårt område, er vi ikke sikre på at BaneNOR kommer til å legge fram planer som vil være gode for bydelens beboere. 11. august var det samling på «Hylla» for å høre politikernes syn på beboerforslaget om at vi ønsker at tunnel utredes før de igjen skal ta stilling til denne saken. Det kom mange støttende ord fra alle partiene som møtte opp. God stemning var det også med mat, drikke og underholdning. Stor takk til aksjonsgruppa «Vi har støy nok» som tok initiativet til dette arrangementet.

24. – 26. august var det igjen tid for Østkantspellet, denne gangen på glattisen i vår nye storstue på «Amfi'n». Vi er igjen stolte over at vår egen lokalhistorie blir fortalt i form av teater. Lokalmiljøet stiller opp, liten som stor, skuespillere, musikere, sangere og alle de frivillige. Takk igjen til dere alla!

Det knyttes stor spenning til bystyrets avstemning om Etterstadgata 2 og 4, antakelig kommer den opp i løpet av dette året. Det forventes at OBOS' siste forslag om bevaring av Sotakiosken i nr. 2 og Pottemakerhuset i nr. 4 går gjennom, og at bygging av boliger kommer bakerst på disse eiendommene. Historielaget er likevel opptatt av at Vålerengas unike kulturminne som vi skriver om i forrige blad, dette bladet og i neste blad, blir tatt vare på der det er i kjelleren på nr. 4. Dette er også godt begrunnet av Byantikvarens forlag i denne saken. Ellers jobbes det fra Vålerenga bydelshus og Vålerenga vel for at kommunens hus i Etterstadgata 6 også skal bli et bydelshus til glede for lokalmiljøet i bydelen. Historielaget støtter også opp om dette arbeidet.

Håper at vi ses på fotoutstilling i oktober og medlemsmøte i november.

Forside:

24., 25. og 26. august kunne vi igjen oppleve Østkantspellet oppsetning av det lokalhistoriske teateret om Vålerenga. Denne gangen på glattisen på «Amfi'n». Dette er en formidabel dugnadsinnsats hvor lokalmiljøet, store som små, stiller opp. Foto: Even Haugseth

Vaalerengens Prestegaard

Vaalerengens Prestegaard så sånn ut da sogneprest Alfred Eriksen bodde der for 100 år siden. Som vi ser på bildene, er ikke huset særlig forandret siden da. Sitt sveitserstilpreg fikk det gamle huset på 1870-tallet da overrettssakfører Carl Christian Salomonsen bodde på gården med sin familie. Kommunen kjøpte i 1897 de siste 27 målene av Vaalerengens Hovedgaard av han, og gården ble prestegård etter opprettelsen av Vaalerengens menighet i 1899.

Stor takk til Jarle Teigøy og Bjørn Arild Gjerdalen for hederlig innsats på medlemsmøtet vårt og for en kjempeinnsats for å ta vare på Vålerengas viktige idrettshistorie.

Medlemsmøte 12. september

av Håkon O. H. Engh / foto: Bjørn Granlund

Høstens første medlemsmøte trakk anslagsvis 50 interesserte til menighetssalen for å høre to av våre egne medlemmer, Bjørn Arild Gjerdalen og Jarle Teigøy til. De to er kjente som levende leksika når det kommer til idrett på Vålerenga. Det er fristende å hente fram den gamle og forslitte floskelen om at «det de ikke veit, kan neppe være verd å vite». Det er derfor all mulig grunn til å tro at mange av de fram-møtte kom med store forventninger.

Even Haugseth hilste så alle velkommen og orienterte kort om høst-tens virksomhet, før han slapp kåsørene Bjørn Arild Gjerdalen og Jarle Teigøy til. De to er kjente som levende leksika når det kommer til idrett på Vålerenga. Det er fristende å hente fram den gamle og forslitte floskelen om at «det de ikke veit, kan neppe være verd å vite». Det er derfor all mulig grunn til å tro at mange av de fram-møtte kom med store forventninger.

Opprinnelig var det flere idrettsforeninger på Vålerenga, og mange forskjellige idretter ble dyrka. Tirsdag 29. juli 1913, altså i det samme året som ga norske kvinner stemmerett, skjedde det imidlertid noe som skulle få store og vidtfavnende konsekvenser for ettertida og for Vålerenga.

På et stiftelsesmøte i kassesnekkeriet i Vålerenggata 29 ble det vedtatt å slå flere klubber sammen til én. Navnet på den nye klubben ble Spring, som allerede i året etter ble forandra til det vi kjenner i dag.

VIF har alltid vært en mangesidig klubb. Antall og type idretter har skifta gjennom de 110 åra klubben har eksistert. I dag omfatter virksomheten åtte forskjellige grener fordelt på ti lag. Det er imidlertid bare én som har vært med hele tida, nemlig **fotball**. Det er nok først og fremst gjennom den at Vålerengas navn er blitt viden kjent. Det finnes antakelig ikke veldig mange innafor Norges grenser som ikke veit hvor Vålerenga er, iallfall sånn omtrentlig, enten de er interessert i fotball eller ikke. Og noen, ikke veldig langt fra Oslo, veit det ekstra godt. Jeg vil ikke nevne noe navn, men stedet er ei klynge med hus og en fotballbane midt i bondelandet på Romerike...

I 1920-åra etablerte VIF seg som et av byens beste fotballag. Det var spesielt én person som var helt sentral og må tilskrives en stor

del av æren for framgangen; keeperlegenden **Henry «Tippen» Johansen**. En fast og trygg klippe mellom målstengene. Hans rolle og betydning for klubben kan knapt overdrives. Allerede i 1918 meldte han seg inn og spilte på A-laget fra 1923 til 1946. I tillegg vokta han buret for landslaget i 48 kamper mellom 1926 og 1938. Det er umulig å vite hva dette tallet hadde vært dersom det i hans tid var blitt spilt like mange landskamper som i seinere år, men det er slett ikke unaturlig å anta at han ville ha slått John Arne Rises norgesrekord på 110.

Også i OL i Berlin i 1936 sto han som Norges bakre skanse. Da Norge møtte Tyskland i en nervepirrende kamp i innledende runde, var selveste Der Führer, Adolf Hitler, blant tilskuerne. Han så de norske gutta banke hans egne 2-0 og skal ha forlatt tribunen i raseri.

Også i VM i 1938 var Tippen Norges selvfølgelige målvakt. Men han var ikke bare opptatt av fotball. Han var i høyeste grad også en habil utøver i skihopp, bandy, ishockey og tennis. I 1938 ble han derfor meget fortjent tildelt norsk idretts høyest rangerte utmerkelse; Egebergs Ærespris for allsidig idrett.

VIF spilte i hovedserien allerede fra starten i 1948. På 1960-tallet var laget dominert av en sammensveisa kameratgjeng fra lokalmiljøet, det sagnomsuste «bohemlaget». I 1965 tok de hjem klubbens første seriemesterskap. Begynnelsen av '70-åra var derimot en tung periode med et forsmedelig nedrykk, før klubben spilte seg tilbake i toppserien. I '80-åra ble laget forsterka med etablerte landslagsspillere som Vidar Davidsen og brødrene Pål og Tom R. Jacobsen. Resultatet var klubbens første gullalder med tre seriemesterskap og en NM-tittel. Men det heter jo at «etter den søte kløpe, kommer den sure svie». En ny nedtur fulgte.

Så ble Klanen etablert i 1991, og i '95 kom investoren Jon Fredriksen sterkt inn i bildet som sponsor. Han er jo vaskeekte Etterstadgutt, som undertegnede, og vi var klassekamerater på Vålenga skole 1951-1958. Litt seinere enn «Fredrik», som han het blant oss gutta, kom Tor Olav Trøim til. Resultatet var en sterk retur til fotballtoppen, med NM-gull i 1997 og kvartfinale i Europacupen i 1999. Året etter kom landslagsspiller Kjetil Rekdal, straffescorer'n da Norge slo Brasil under VM i Frankrike, til VIF. Seinere tok han over som trener og førte laget til tre seriemedaljer i løpet av tre år, hvorav seriegull i 2005 og NM-gull i 2002. Med Martin Andresen som trener ble det et nytt NM-gull i 2008 og serie-sølv i 2010.

I 2017, etter 104 års ventetid, fikk så klubben endelig sin egen hjemmebane, Intility Stadion med plass til 16.500 tilskuere. Under pandemien i 2020 vant gutta sin hittil siste medalje.

VIFs fotballdamer har en kortere, men minst like suksessfull historie. Etter opprykk til toppserien i 2011, kom de til sin første cupfinale i 2017. Der endte det med tap, men sølv er slett ikke noe nederlag, slik en fordums skøytelegende engang påsto. I dag er laget desidert ett av landets beste, etter å ha tatt «The double» i 2010, seriesølv i 2019 og 2022, og NM-gull i 2020 og 2021. I skrivende stund ligger de på 2. plass på serietabellen. Disse superjentene vil sikkert skaffe oss enda mer moro i framtida.

Ishockey er en annen viktig del av VIF. Klubben har deltatt i serie-spill siden 1947 og tok sitt første serie-gull i 1960. Ved begynnelsen av inneværende år sto VIF som landets mestvinnende klubb. Iskri-gerne har sankt 30 seriemesterskap og 26 NM-gull/kongepokaler.

VIF-damene har til nå sikra «klubben i våre hjerter» hele 12 NM titler, 11 kongepokaler og 8 eliteseriemesterskap. Tatt i betraktning at de har vært med i vesentlig kortere tid enn gutta, så har de altså vært enda mer dominerende. «Slike jenter det vil gamle Vålenga ha»!

Håndball ble tatt opp i klubbrepertoaret i 1940. I 2010 spilte gutta for første og eneste gang i toppserien. Damene har gjort det bedre og holdt seg der på '60-tallet. Jarle fant det på sin plass å nevne at en av damene i salen spilte for førstelaget fra hun var tenårings til hun begynte å nærme seg femti. Hun er selvfølgelig æresmedlem av klubben og heter May Aas.

Amerikansk fotball er en av de nyere idrettsgrenene her til lands. «Trolls» hadde allerede vunnet en rekke NM-titler, før de ble en del av VIF i 1994.

Andre idretter som er med, er innebandy (fra 1998), Ski i perioden 1914- 1981, og re-etablert i 2004, Basket 2001-2003, re-etablert 2008. Baseball kom med i 2012 og vant «the double» allerede i første sesong.

Ikke overraskende kunne Jarle til slutt konkludere med at VIF er den klubb i Norge som har vunnet flest kongepokaler i lagidretter.

Og helt til slutt klarer ikke referenten la være å spørre om noe han har lurt på i mange år, til tross for at han ikke er plagsomt interessert i fotball; finnes det noe annet fotballag med fans som av full hals synger om en brann i ei lokal kjerke?

Glimt fra VIFs jubileumsdag 29. juli 2023

Klanen ankommer stadion.

Etter avduking av Vålerenga kjerke-veggen utenfor stadion ble 4 av æresmedlemmene i VIF hedret: Terje Hellerud, May Aas, Hans Nilsen og Jan Hellerud. Så ble det omvisning i VIF-museet.

På en stor dag som denne, hørte det med at Trond Ingebrigtsen sang «Vålerenga kjerke» som han opprinnelig skrev til sin far fra Strømsveien 12.

Under tribunen ble flotte oppslag med VIFs historie i bilder og tekster avdekket på veggene. Bjørn Arild Gjerdalen og Jarle Teigøy fra VIF Historie med god hjelp av historielagets Reiner Schaufler har laget veggene. Her holder Jarle tale til de fram-møtte.

Fotograf: Even Haugseth

«HYLLA» ble hyllet 11. august

Foto: Ørn Terje Foss og Even Haugseth

Selvfølgelig fortjener de gamle husene og bomiljøet på «Hylla» å bli hyllet. 11. august var beboere og politikere samlet for at velgerne skulle få høre om partiene støtter at vi i Gamle Oslo ønsker utredning av tog tunnel gjennom vårt område.

Dette vil være helt avgjørende for store deler av bydelens bomiljø. Hvis BaneNOR skal øke togtrafikken med 40% i tiårene framover, vil det bety mye mer støy. Forsvinner «Hylla», mister byen et av de bevarte kulturminnene fra industrialiseringsperioden på 1800-tallet.

Fint vær, stor stemning, underholdning, taler, mat og drikke på «Hylla» den 11. august da lokalmiljøet igjen markerte beboernes kamp for bevaring av et av bydelens eldste arbeidermiljøer og nei til BaneNORs foreslåtte jernbaneutbygging.

For å høre hva byens politikere mener, ble de inviterte til å si hva de mener om utredning av tunnel på en av landets travleste jernbanestrekninger. Massiv støtte for beboerforslaget ble gitt av samtlige frammøtte politikere. Så får vi se om de står ved valgløftet.

Vakkert er det i den fineste hagen på «Hylla». Og jammen titter spiret på Vålerenga kjerka fram også. Dette bomiljøet med flere verneverdige hus fra 1850-tallet, ønskes bevart. Beboerne i Bydel Gamle Oslo vil ikke ha BaneNORs foreslåtte betonginferno med 40% mer bråk fra økt togtrafikk.

Clas Ola Høvsøien, Trond Ingebrigtsen og Baard Slagsvold underholdt med god musikk og kjente og kjære sanger.

Fille-Maja, hvem var hun?

Av Marion Schavog

«En god del nålevende, eldre østkantbeboere husker nok Fille-Maja, når hun majestetisk med korslagte armer, kom vandrende sin faste rute bortover Grønland, over Vaterlands bru mot Lilletorget, hvor hun hadde sitt daglige tilhold. Og så, når kvelden kom, samme vei tilbake, uanfektet av alt og alle omkring seg.»

Slik starter den navnløse journalisten i avisa Frihetens spalte Oslobilder, 20. desember 1946 sin interessante sak om en gåtefull og anonym kvinne som i den spede etterkrigstida, kanskje også i årene før, vekket oppmerksomhet i østkantens gater. Først og fremst på Vålerenga, der hun bodde i et slags kammer i en gammel tregård innerst i bakgården. Hun sov i en fillehaug i en krok på golvet. Med søppelkasser og en haug med rotter utenfor. Gården tilhørte avisen, og journalisten hadde tydeligvis tatt seg en titt mens Maja var ute på sin daglige vandring. Det var romslig der, skriver journalisten. Fordi det var så spartansk. Den eneste sitteplassen Maja hadde var en smal kasse med en sammenrullet sekkefille til sete. Det kom aldri en lysstråle inn fra det mørke, lave vinduet.

«Hertuginnen av Luxembourg»

Folk på Vålerenga ga henne også hertuginneavn. Kanskje fordi det til tross for hennes svarte og fillete beklledning, som for øvrig bar preg av å ha sett atskillig bedre dager, også var noe uforklarlig fint og utilnærmelig over skikkelsen. Klærne var gjennomført sorte, ansiktet blekt. Langt svart hår over en høy og klar panne. Klare og drømmende øyne. Hun smilte aldri. Snakket ikke. Men budskapet var likevel klart. Kom ikke nær meg, rør meg ikke, spør ikke. Ungene i gården likte henne allikevel. Kanskje mest fordi hun av og til gravde frem litt kandissukker fra fillene sine og delte ut til de minste. Like kald og reservert, men dog en vennlig handling. Ofte fulgte ungene etter henne gjennom byen, ned mot Lilletorget. Der hadde hun sin faste plass på steintrappa til grosserer Trønnes. Hun satt der hele dagen, taus og stille, som om hun var langt, langt borte, under andre forhold og i andre omgivelser. Like kald og utilgjengelig. Det hendte likevel at hun tok en av småjentene på fanget. Et kort øyeblikk myknet ansiktet, et lite smil viste seg – før det fort forsvant.

En dag ble Maja borte. Ingen så henne mer. Steintrappa på Lilletorget sto tom. Ungene i gata lurte nok; hvor var hun? Så en dag – utenfor fiskebrygga ved Vaterlands bru kom liket av en kvinne drivende i elva. Det var Fille-Maja. En underlig livsskjebne hadde funnet sin avslutning, skrev Friheten.

Hvem var hun, hva skjedde?

Vi fant saken i et søk i Nasjonalbibliotekets søkebase. Vi i redaksjonen er interesserte i menneskeskjebner gjennom tidene, også de usynlige som det aldri blir skrevet om, men som er en

Ingen visste hvem hun var. En levende omflakkende gåte, skrev avisen.

Illustrasjon: R.H., Friheten.

viktig del av vår historie. Denne saken reiser mange spørsmål som sannsynligvis ikke får et svar. Men vi prøver likevel. Ingen visste hvem hun var, skrev Friheten, kanskje heller ikke politiet. Vi undrer; gikk det an å leve navnløs og totalt anonym på denne tida? Hvordan holdt hun seg i live? Hun må ha hatt en eller flere velgjørere, om det var fra det offentlige eller folk som forbarmet seg over henne på et vis. Men, siden hun aldri snakket med noen, virker det også rart. Kanskje hadde hun andre løsninger i sitt hemmelige liv? Hvordan endte hun i elva, rett ved Lilletorget, der hun pleide å sitte på trappa? Ulykke, selvdrap eller en kriminell handling? Ble det som skjedde etterforsket av politiet?

Har du et innspill til denne saken eller andre saker vi skriver om, ta kontakt med oss på telefon eller mail. Du finner kontaktinfo på baksiden av bladet.

Fortsettelse fra forrige utgave av **Mer gammelt enn nytt**. Kan leses på valerenga.org ved å gå inn på **Vårt medlemsblad** og nr. 2/2023. Der finnes innlegget om **Vålerengas unike kulturminne i Etterstadgata 4** og **Ørnulf Martinsens historie om Pottemakerhuset på side 6 – 9**.

Pottemakerhuset i Etterstadgata 4 - del 2

Ørnulf Martinsen

Olav drar til Øst-Grønland

Konflikten om Øst-Grønland mellom Norge og Danmark om eierskap, bruk og rettigheter av landområdet Eirik Raudes land hadde vart lenge og konflikten tiltok i årene 1931–1933. Fangstfolk okkuperte i 1931 Eirik Raudes Land i kong Haakons navn. Stortinget fulgte opp med et enstemmig vedtak om å annektere området. Danmark valgte umiddelbart å bringe saken inn for Den faste domstol i Haag.

I 1933 fastslo domstolen at annekteringen var ulovlige og ugyldige. På privat initiativ hadde det blitt reist noen prefabrikerte fangst- og forskningshytter for å vise verden at det var norsk aktivitet i området. Og her finner vi igjen Olav Kjelbotn som er med på monteringen av disse hyttene. Hallvard Devold, en av lederne av gruppen, har i sine dagbøker mange rosende omtaler om Olavs innsats.

Olav drar til Sydpolen

Noen år senere, i 1933, ble han med på en ekspedisjon til Antarktis. Konsul Christensen, Sandefjords store reder, hadde hvalskuter der nede og sponset forskningsturer til det som ble hetende Dronning Mauds Land på Sydpolen. Et norsk biland som er syv ganger større enn Norge.

Hallvard Devold, Olav Kjelbotn og flyverhelten Hjalmar Riiser Larsen skulle kartlegge landet utenfor kysten. Hjalmar Riiser Larsen hadde allerede i 1924 fløyet over store deler av området.

Det ble losset selkjøtt og 50 hunder og mye utstyr på den tilsynelatende sikre isen. Hjalmar, Hallvard og Olav, hundene og utstyret var på isen da de merket at de befant seg på to store isflak som begynte å drive til havs og som stadig ble mindre! De fleste av hundene, om ikke alle, ble

drivende på ett isflak. Mennene på et annet. Hundene klarte en ikke redde. Med seg hadde de en «ergometersykel», en sykkel som var montert i et stativ og hjulet drev en dynamo som ga strøm til en kortbølgesender. De syklet for livet, bokstavelig talt, i flere døgn før signalene ble oppfattet av en hvalbåt som kom til unnsetning.

KJENDISEN SOM SATT OG SYKLET PÅ ISEN
PÅ SYDPOLEN var overskriften i Aftenposten.

Olav Kjelbotn har fått en Nunatak (fjell) oppkalt etter seg på Sydpolen: Kjelbotnnuten.

Det er morsomt å tenke på at eventyreren Olav Kjelbotn like før deltakelsen på Grønland og på Sydpolen laget og solgte ski i skifabrikken på Vålerenga..

ORIGINALPAPIRER FRA STIFTELSEN AV R. AMUNDSEN SKIFABRIK A/S

Utdrag:

«Firmaet R. Amundsen & Co. A/S ble stiftet 1. januar 1922 med en aksjekapital stor kr. 2.100,-, og med Chr. N. Thorbjørnsen, Heinrich Beck og Reidar Amundsen - bver med sin tredje-

part - som aksjonærer. Formål Agentur og kommisjon.

Aksjekapitalen ble i juni 1923 utvidet til kr. 5.100,- fremdeles med en tredjepart på hver ovennevnt aksjonær. Chr. M. Thorbjørnsen er gått ut av firmaet, og Reidar Piene er opptatt som kompanjong, med Thorbjørnsens tredel.

Firmaet var fra begynnelsen av basert på tyske forbindelser og innkjøp fra Tyskland, hvor Beck den gang bodde. Grunnet den tyske marks rivende fall, og i forbindelse med prisfall her hjemme, ble det første forretningsåret mindre godt. Underskudd det første året var på kr. 2502.63

Firmaet fortsatte da det hadde de beste utsikter til et meget fordelaktig arrangement med to tyske skofabrikker, som aktet å opprette en egen salgsavdeling i Kristiania.

Representanter for de to tyske skofabrikkene var i Norge i februar 1923 og opprettet en salgsavdeling som skulle bestyres av R.A. & CO. A/S. Det ble opprettet kontrakt mellom skofabrikkene og R.A. & CO. A/S. Heinrich Beck ble ansatt som salgssjef for utlandet ved den ene av de to fabrikkene i Breslau. Salgsavdelingen gikk ganske bra våren og utover forsommeren. Det hele var nok lagt for stort an. Men det var den tyske marks fall som bevirket at avdelingen ble avvirket på forsommeren. Den tyske eksporten stoppet helt automatisk.

Firmaet hadde allerede høsten 1923 for alvor tatt fatt på eksport av norske vintersportsartikler til Mellom-Europa. Beck hadde under sitt Tysklandsopphold i 1920/23 arbeidet ved siden av sitt daglige arbeid, og hadde opparbeidet flere gode forbindelser. Grunnet den tyske mark ble ikke salget så sterkt, så det hele kan nærmest betegnes som et energisk reklamearbeide som senere ble nyttiggjort av R.A. & CO. A/S.

Beck er tysk langrenns mester i 1921 og godt kjent med tysk vintersport. Reidar Amundsen arbeidet en vinter sammen med Beck i

Tyskland og fikk mer personlig kjennskap til forholdene der.

Firmaet bar de to siste vintre hatt en livlig korrespondanse med alle vintersportsdyrkende land i Mellom-Europa. Tyskland, Østerrike, Tsjekkoslovakia, Sveits, Polen, Italia og Frankrike. De bar klart å knytte forbindelser til de ledende sportsfirmaer i disse landene.

Den mellomeuropeiske skisport - og da i første rekke Tyskland og Tsjekkoslovakia - har etter verdenskrigen fått et enormt oppsving (i Tyskland alene nevnes det løselig to millioner skiløpere). Norge er der anerkjent som skisportens hjemland, og det var bare rimelig at det under noenlunde normale forhold må melde seg en sterk etterspørsel etter norsk vintersportsartikler fordi fabriksjonen der nede er både dyrere og dårligere.

De norske fabrikkene, først og fremst skifabrikke, har arbeidet under høytrykk. - vesentlig grunnet store bestillinger fra Mellom-Europa, men de har ikke kunnet tilfredsstille behovet. Dette vil fortsette hvert fall i noen år fremover selv om forholdet mellom norsk og tysk valuta skulle bli det samme som før krigen.

Hermed ikke sagt at man der nede godtar all vare bare den er norsk. Forutsetningen er førsteklasses vare, som mange eksportører ikke alltid har beffittet seg på å levere. Vi vil bemerke at kun et fåtall av norske skifabrikker arbeider på et helt forretningsmessig grunnlag. - mange kan betegnes som alminnelige snekkerverksteder.

En ny skifabrikk, ikke for stor, vil hvis den blir samvittighetsfullt og våkent ledet, vil ha et godt utgangspunkt for å innarbeide seg i et varig marked. Ikke bare i utlandet, men også her hjemme. Amundsen var ultimo november i år nede i Tyskland og undersøkte mulighetene for levering av ski neste år. Ved konferanser med firmaets tyske hovedaktører og ledende sportsfirmaer i München, fikk han det inntrykk at det vil være de beste utsikter for avsetning av skifabrikkprodukter.

Nevnes også, at med kapital i ryggen vil alt bli lettere. Firmaet har til nå vært uten kapital og har arbeidet tungt og overdrevent forsiktig. Vi har ikke på langt nær utnyttet konjunkturerne på den rette måten.»

Fra arkiv tilhørende Skiforeningen/Skimuseet. Samlet av Kjetil Grasbekk som fikk bele arkivsamlngen fra skismøringsfabrikken av familien Piene. (Gjengitt med tillatelse fra Holmenkollen Skimuseum)

Kommentar:

Resten av dokumentet omhandler agenturer og omsetning de første årene. Skifabrikken solgte også til innenlandsmarkedet, men vesentlig var eksportsalget. De etablerte et salgssapparat og knyttet kontakter i flere europeiske land. Aksjekapitalen ble utvidet til 80.000 kroner, en stor sum den gang. Firmaet prøvde som nevnt å få innpass på det amerikanske markedet, men hadde ikke kapasitet til

å reise selv for å knytte kontakter, så det ble forsøkt avtaler med brev. Firmaet fikk opprettet noen kontakter i New York, men fikk ikke til noe stort salg og ga opp. Skiene som skifabrikken produserte var ski av høy kvalitet, og prisen var også høy for mange på hjemmemarkedet.

En skifabrikk kan ikke vare evig

I de første årene gikk skifabrikken godt. De hadde god tilgang på hickory og solgte bra med andre skiartikler. Prisen på rundt 50 kroner var høy, og det ble flere konkurrenter i markedet som laget dårligere ski, men som var billigere. I noen år var det kjellerens skismøringsproduksjon som holdt skifabrikken flytende. I 1929 forlot Heinrich Beck fabrikken. Han hadde fått et jobbtilbud han ikke kunne avslå.

I 1931 hadde de 1000 par usolgte ski på lager. Andre skifabrikker underbød prisene, med dårligere kvalitet. I 1932 sluttet Reidar Amundsen og skifabrikken ble skihistorie.

Reidar Piene dør av hjertesvikt i 1951. Familien Piene drev skismøringsfabrikken videre i mange år. Faren til Reidar, - Gustav Bugge Piene, var ingeniør på Grønvold Fyrstikkfabrikk og Reidar vokste opp et lite stykke unna Pottemakerhuset, så han kjente godt til stedet fra barnsben av.

Skifabrikkene på Vålerenga 15 år med skifabrikker

Da R. Amundsen & CO A/S i 1932 måtte kaste inn håndkledet, var det andre interessenter i markedet som ville overta lokalene og kanskje noen av de dyktige håndverkerne fra R. Amundsen & Co A/S fulgte med. Skikongen Thorleif Haug kjøpte mye av konkursboet.

I 1933 driver Axel Otto Hansteen skifabrikk i Pottemakerhuset. Hansteen var selv aktiv skiløper og var aktiv i motstandsbevegelsen under krigen. Firmaet drev mye med reparasjon av ski.

I 1936 flytter Aas Skifabrikk inn i lokalene. Peter Aas var av yrke skimaker. Han drev fabrikken fram til 1940 da han flyttet produksjonen til Ullevål. Det har vært kontinuerlig skifabrikkdrift i 15 år i lokalet.

1925 og 2023

Produksjonslokalene fra 1925 er ikke endret siden den gang. Mange av fabrikkens maskiner ble drevet med remdrift. Noen removerføringer er fremdeles montert i taket. Det er flere maskiner igjen i lokalene fra starten. Kontoret til daglig leder er slik det var i R. Amundsens Skifabrikk. I omtaler av huset er det ofte historien om skismøringsfabrikken som er vektlagt, og historien om skifabrikkene i huset har kommet litt i skyggen. Lokalene fra 1925 har 98 år med skihistorie i veggene og er interiørmessig i 2023 slik de var i 1925.

OBOS har endret planen for Pottemakerhuset og vil bygge det om til to leiligheter og kjelleren vil nok bli privat. Det intakte produksjonsutstyret fra skismøringsfabrikken i kjelleren vil de fjerne.

Dokumentasjon om R. Amundsen Skifabrik & Co A/S og R. Amundsen A/S

Skimuseet oppbevarer 1700 norske par ski, den såkalte Grasbekk-samlingen utenom Skimuseet.

Her oppbevares også en mengde papirer fra driften av skifabrikken R. Amundsen Skifabrikk og driften av skismøringsfabrikken R. Amundsen A/S. Dokumenter fra 1925 til 1980.

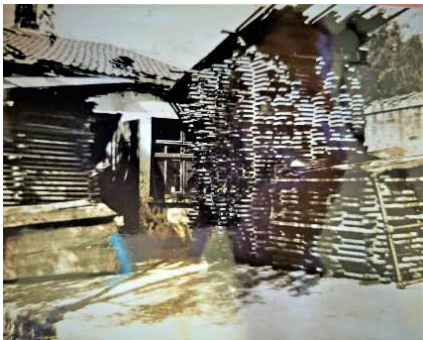
Det er hyllemetere med papirer og en kan se årsregnskaper, referater fra møter og innkjøp av råmaterialer. Skimuseets bibliotek har en reol bare med permer fra firmaene. Familien Piene som drev skismøringsfabrikken ga dokumentene til Kjetil Grasbekk og disse oppbevares av Skiforeningen.

Ingen annen skifabrikk eller skismøringsfabrikk i Norge har en så omfattende dokumentasjon på driften.

Heinrich Beck drar på salgsturné i Tyskland i 1926.

Hickoryemner til nye ski lagret i gården

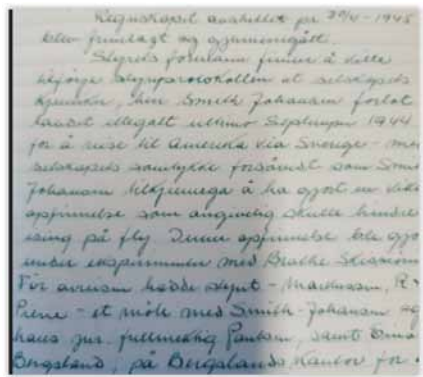

Bildet er fra 1926. Hickory var et dyrt råmateriale, og prisen på ski ble til slutt det som felte firmaet. Siste året hadde de et lager på 1000 par usolgte ski.

R. Amundsen Skifabrik & Co A/S laget solide ski av god håndverkskvalitet, men prisen var høy. Skifabrikken håpet på en omsetning på 2000 par ski per år, og det klarte de i noen av driftsårene.

Krigen og oppfinneren som arbeider i kjelleren

Brev fra Styret i R. Amundsen A/S 30.april 1945

«Regnskapet avsluttet pr. 30.4 – 1945 blev fremlagt og gjennomgått. Styrets formann finner å ville tilføye styreprotokollen at selskapets kjemiker, herr Smith Johansen forlot landet illegalt ultimo september 1944 for å reise til Amerika via Sverige. Med selskapets samtykke forsåvist som Smith Johansen tilkjennega å ha gjort en oppfinnelse som skulle hindre ising på fly. Denne oppfinnelse ble gjort under eksperimenter med Bratlie Skismøring. Før avreisen hadde styret – Markussen, R. Piene - et møte med Smith-Johansen og hans jur. Fullmektig Paulsen, samt Einar Bergsland, på Bergslands kontor. (understreking gjort av meg)

Robert Smith-Johannsen var sønn av legendariske Herman «Jack Rabbit» Smith-Johannsen, en norsk-canadisk ski-legend. Etter krigen laget han og faren skismøring i Canada. Robert kom til Norge i 1939 for å forberede seg til VM på ski i 1940 som skulle arrangeres her. Han var en habil skiløper og ville fullføre kjemiutdanningen sin i Norge.

1. september 1939 meldte en ung mann seg for professor Ernst Føyn som arbeidet ved Institutt for marin biologi. Ernst Føyn var kjemiker og svært interessert i ski og å finne gode skismøringer ad vitenskapelig vei. De var begge både vitenskapelig og lidenskapelig opptatt av ski og skismøring, og å prøve å utvikle skismøringen kjemisk.

Robert fikk økonomisk støtte både av styret i Skiforbundet og privat støtte. Han og Ernst Føyn laget en plan om hvordan de vitenskapelig skulle arbeide med utviklingen av skismøringen.

En billettbutikk ved Tryvann Stadion stod tom, og Robert fikk leie den og et tilstøtende rom. Det gjaldt å bo nær terrenget der han skulle prøve smøringer. «Det var bare et lite kott som jeg fikk presset meg inn i», fortalte han. Her drev han med tre eksperimenter samtidig og skriver:

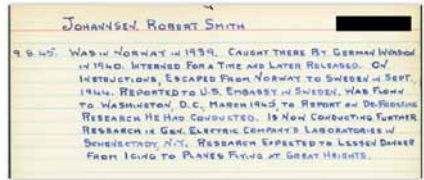
1. Frikjonsprøver på Tryvann Stadion. (Han laget frikjonsapparater selv.)
2. På Blindern arbeidet jeg sammen med Ernst Føyn med å blande stoffer til nye smøringer.
3. Praktiske prøver med eksisterende skismøring og de jeg kom fram til i laboratoriet. Prøvene ble foretatt hver dag og til alle døgnet tider og under alle foreforhold. Ideen med prøvene var å finne ut om sammenhengen mellom de målingene som ble gjort på vitenskapelig måte, og hvordan disse virket i praksis med de typer smøringer jeg etter hvert kom fram til.

Dette kunne ha blitt revolusjonerende for skismøringsproduksjonen i Norge. Robert i kjelleren med Hans Olsen Oset kunne ha laget skismøringer med innslag av kunststoffer FØR Swix.

Det hele ble avbrutt grunnet krigen. Tilgang til ingredienser ble vanskelig, og Robert måtte improvisere med erstatningsstoffer til skismøringen. Robert måtte ha noe å leve av og fikk jobb i Bratlie skismøringsfabrikk i Etterstadgata 4 i de første krigsårene. Her klarte han å fremstille 8 varianter slik de var før krigen. Bratlie skismøring ble kjøpt opp av Swix og produsert i mange år etter at Hans Olsen Oset, som laget Bratlie skismøring, døde i 1965, 69 år gammel.

Robert ble bedt om å flykte fra Norge for å videreutvikle en metode for deicing av flyvinger på amerikanske jagerfly, og flyktet via Sverige. Han spesialiserte seg senere i kjøll- og fryseteknikk og tok flere patenter innen sitt fagområde. Han arbeidet for General Electric. Robert ble født i New York i 1915 og døde på Nøtterøy i 2001.

I 1953 produsere han 50.000 bokser med skismøringen. Hva tok Robert med seg av erfaring og blandinger er det ingen som vet.

Skifabrikker i Norge

I Norge var det rundt 200 skifabrikker. Etter krigen rundt 90 fabrikker. I Kristiania og Oslo rundt 15 fabrikker. Den desidert største var Østbyes skifabrikk. Østbye produserte laminerte Splitkein-ski noen år før krigen, og Splitkein ble en suksess både hjemme og ute.

Norske treski hadde et godt rykte ute for å være gode og solide ski, og det ble solgt mange par til utlandet av andre skifabrikker lenge før R. Amundsen Skifabrikk satset på eksportsalg.

Den siste lille treskifabrikken i Oslo, Tømte Skifabrikk, forsvant rundt 1970, og med den ble Etterstadgata 4 det eneste fabrikkkloaket igjen i Oslo og i resten av landet som kan fortelle om treskifabrikker.

Østbye skismøring er vist på Morgedal Skimuseum, men dette er en museal utstilling og ikke det autentiske stedet der produksjonen var. Autensitet er viktig i historiesammenheng.

Trevarefabrikkene

Nils Teng så mulighetene til en trevareproduksjon i de gamle skifabrikklokalene og startet i 1945 Etterstad Trevarefabrikk. Sønnen Kjell Teng overtok etter hvert bedriften, utviklet den og drev trevare-

Rett etter krigen. Flere av arbeiderne arbeidet før i R. Amundsen Skifabrikk & Co

fabrikken Etterstad Treindustri fram til 2015. Nå leier tekstilkunstnere og snekkere plass i huset. Kjell Teng forteller at kjelleren og første etasje med skifabrikklokalene er slik de var da han hjalp Oset med skismøringsproduksjonen da Teng var ung.

Nå leies lokalene ut til Vålerenga Verksted, - en lokal interesseorganisasjon som tilbyr hjelp til reparasjoner og gjenbruk.

Skismøring

I Norge har skismøring en lang historie, den første skrevne omtalen var i 1673.

350 kjente år med skismøring i Norge.

I 1888 kom den første skismøringen til salgs i Kristiania: Thranes Skismørelse.

Det ble ikke noe stort salg og skismøringene på markedet var ofte primitive. De var smøringer som ga god glid, men bød på problemer når en skulle opp bakkene.

I Kristiania begynte Theodor Hansen fremstilling av skismøring i bokser rundt 1900, og på boksen stod det Record. Dette var en ny utgave av smøringer;

det var en klistersmøring for å løse problemet med bakglatte ski. Record (tjærevoks) ble nesten enerådende i mange år. Å koke skismøring var ikke noe mannfolkarbeid, mente han, og det ble svigerdøtrene som ble produsenter av Record i 40 år.

Skismøringen ble solgt i store mengder og ble også eksportsalg til Tyskland, Sveits, Mellom-Europa ellers, og til USA og helt til Japan var det salg. Skikjendiser brukte Record og brukte ofte skismøringen som basis i sin egen smøring. Skikongen Torleif Haug var en av mange den gang.

Torger Bratlie og skismøring

Ole Thorstensen ble født 2. juni 1857 på Neshaug i Telemark. Kona Tolline Eriksdatter var nittedøl og datter av Erik Siljan som bodde på Strømseie i Nittedal. Hun hadde elleve søsken. Hva skal en kalle det tolvte barnet, tenkte kanskje han og ga den yngste datteren navnet: Tolline. Tolvine er det også skrevet.

Ole og Tolline fikk barna: Karl (1886), Torger (1888), Bernt (1892), og Ruth (1895) Alle med etternavnet Thorstensen. Ole var smed og vognmaker i bygda og ble kalt enten «Ole Smed» eller «Tolver'n», - gift som han var med det tolvte barnet til Erik Siljan.

I bygdeboka for Nittedal og Hakadal fortelles det at han hadde smie og drev som smed og vognmaker på Kjul. Vi vet omtrent hvor familien bodde. I 1900 var adressen Kjulstuen, i 1910 var adressen Kjulstubbakken. I dette området på Kjul i Søndre Nittedal var det flere husmannsplasser. Disse er revet for lengst, og det er vanskelig å finne eiendommen igjen. Eiendommen ble skilt ut fra Kjul gård.

To av barna til Tolline og Ole satte skispor etter seg senere i livet. Bernt og Torger vant mange premier i skikonkurranser i Hakadal rundt 1900 og i noen år fremover. Skismøring var også den gang noe skiløpere var opptatte av, og mange eksperimenterte med selvlagde skismøringer.

Torger eksperimenterte med å lage skismøring i et lite hus, Bakken, som lå nær bostedet. Han lyktes godt med skismøringen sin og tok patent på oppskriften til smøringen i 1919, og en ny patent i 1924. Torger flytter til Kristiania og gifter seg med Thora Dagny Lunde i Sagene kirke i 1908. Nå blir Bratlie som etternavn brukt.

Aftenposten høsten 1920

«Den kjendte Nydalsløber Torger Bratlie har, opmuntret fra fjoraarets livlige diskussion, sluppet ud paa markedet den smøring som i flere aar har været hans egen hemmelighed og som saa mange gange mægtig har bidraget til hans pene præstationer i skirendene. Patentet er kjøbt af skiløberne Hans Olsen og Olav Turter, som i disse dage har sendt det i handelen. Det var blandt de produkter som samlet mest interesse paa udstillingen idag.

Holmenkollrendenes løipechef, hr. Joh. R. Henriksen, udtaler, at af de smøringer, han hidtil har brugt og som har været sammensat efter klæbningsprincippet, har Bratlies vist sig at være mest neutral under varierende foreforhold. Den giver god fart udfor, uden glipning opforbakke. Rigtig brugt kan denne smøring forvandle en ellers slitsom tur til den rene fornøielse naar man gaar opover motbakke.»

Klistersmøringen kommer

Østbye skismøring - naar man gaar opover motbakke.

Peter og broren Sverre var gode skiløpere. Peter slår skikongen Lauritz Bergendahl i Holmenkollrennet i 1914 takket være sin egen skismøring og Østbyes skismøring ble mye omtalt og ble nærmest en sensasjon. Dermed var grunnlaget lagt for en stor produksjon av Østbye skismøring og et eventyrlig salg.

Bratlie skismøring

Patent i 1919 og 1924

Torger Bratlie lever i denne spennende utviklingen av skismøring, og det er sikkert en spore til å prøve noe lignende som brødrene Peter og Sverre Østbye hadde fått til. Og det klarte han.

«Snekker Torger Bratlie av Nittedal» har to patenter på skismøring. De første i 1919 og denne i 1924. Den første ble kjøpt av Olav Turter og Hans Olsen Oset for 8000 kroner.

Bratlie skismøring ble i årene som kommer en stor konkurrent til Østbye Skismøring. Østbye og Bratlies smøringer ble de store smøringene salgsmessig i markedet. I dag er dette samlerobjekter for mange.

Hans Olsen Oset fra Oset ved Maridalsvannet begynte å lage Bratlie smøring rundt 1920. Produksjonen foregikk først utendørs i nærheten av Kjelsås skole, og Oset måtte flytte produksjonen grunnet sjenerende lukt fra kokingen. Thor Gotaas mener at produksjonen av smøringen begynte i 1925 i kjelleren i Pottemakerhuset. Thor Gotaas snakket med Kjetil Grasbekk som samlet på gamle norske treski, og snakket med skiprodusent Bjørn Ullevoldsæter, og de sa det samme om produksjonen. Sikringstavlen i tapperiet er av marmor og av samme type som ble brukt i Kristiania fra 1912 og ble sannsynligvis montert da skifabrikken startet i 1925.

Fortsettes i neste nummer.

Tre generasjoner «Vålerengjenter»

av Ewy Halseth

Mina Sofie Olaisdatter - Fra Høland til Vålerenga

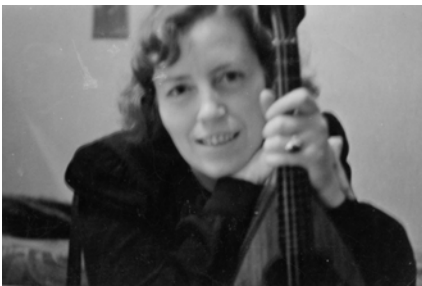
Min bestemor Mina, som jeg kalte Besta, ble født på gården Svingen i Høland 14. mai 1895 som en av åtte søsken. Hun var en alvorlig dame. I alle fall virket hun alltid veldig streng med sin litt sammenknepne munn og mørke blikk. Hun gikk alltid i kjole med et forkle oppå som var festet med sikkerhetsnåler, en over hvert bryst. Slekten hennes kom fra Värmland i Sverige. Mange flyttet til Norge på den tiden for å finne arbeid da det var dårlige tider på 1800-tallet. I en liten leilighet på Vålerenga på østkanten i Oslo vokste Besta opp. Leiligheten lå i Forgården, en mursteinsbygning ut mot Hedmarksgata med fire etasjer. Hedmarksgata 6 besto av to fire-etasjers murhus som lå plassert bak hverandre med et gårdsrom mellom. De ble kalt Forgården og Bakgården. Alle som bodde i de to husene, måtte benytte felles utedoer som lå innerst på gårdsplassen ved Bakgården.

Karl Holmberg og Mina (Karlsen) i Hedmarksgata 8b hos Edith og Olaf ca 1960

Familien var blitt tvunget til å flytte fra Høland til byen. Det var her det var arbeid å få, også for de med lite skolegang og dårlig økonomi. Besta jobbet i mange år under kummerlige forhold på Fyrstikkfabrikken ved Etterstad. Det var krevende arbeid, og mange av jentene som jobbet der ble syke av å puste inn all svoveldampen som oppsto i produksjonslokalene. Noen ganger skjedde det større og mindre ulykker i form av eksplosjoner der flere ble skadet eller omkom. På fabrikken jobbet også Karl Petrus Karlsen. Mina og Karl giftet seg, og Karl fikk senere jobb hos Joh. Johansen på Filipstad og ble lastebileier og sjåfør på egen bil. De flyttet inn i en annen knøttliten leilighet i 1. etasje i Forgården, og 4. juli 1917 ble de foreldre til tvillingene Synnøve og Ruth. De små jentene ble født for tidlig og var svært svake. Synnøve fikk bronkitt og døde 15. desember samme år. Ruth ble også syk og døde 15. februar 1918.

Edith – Vålerengjenta med mandolin og et strålende humør

Besta må ha hatt en svært tung tid etter tapet av de små jentene, men året etter, den 1. oktober i 1919, ble min mor Edith født. Den lille jenta var veldig tynn som liten, og Mina gjorde det hun kunne for å få henne til å legge på seg. Hun sendte henne ofte ned til melkebutikken Kjær-ran for å kjøpe fløte og boller. Butikken lå i samme gården med inngang fra gaten i første etasje. Så satt hun der da på steintrappa og spiste, - men det var nok ikke så lurt med så mye fettholdig inntak! Etter hvert begynte Edith å legge på seg, og da hun begynte på Vålerenga skole som 7-åring ble hun et offer for mye erting. Da var hun blitt så altfor tykk, og kjente seg dum og liten. Men, hun var flink til å regne og skrive, og fikk også mange gode venner. På vinteren, med skruskøyter på bena raste hun ned så det gnistret i jernbeslagene på trappetrinnene, og spurtet ned til Jordal hvor det ble mange fine runder på blank is! Mina og Karl skilte lag da hun var 10 år, og Karl, som jeg alltid senere kalte «bestefar med lastebil», giftet seg på nytt. Edith fikk et godt og nært forhold til sine halvsøsken, og reiste ofte den lange veien på besøk til sin far i huset de leide på Nedre Fossum gård i Groruddalen, som den gangen var helt ute på bondelandet. Hun plukket med seg blomster og trivdes der, selv om hun nok aldri følte at hun hørte til der oppe. Hun var alltid en gjest i sin fars hus, men hun ble et forbilde og en god støtte som storesøster for de tre halvsøsknene sine. Senere flyttet Karl med sin nye familie

til nybygget hus på Høybråten hvor etterkommerne fortsatt bor.

Mina giftet seg på nytt med Karl Alexander, Kallemann, som hun kalte ham. Etter hvert tiltalte hun ham med etternavnet Holmberg. Det ble kanskje for vanskelig å forholde seg til fornavnet på sin nye mann som het det samme som den forrige! Kallemann kom fra Sverige og hadde jobbet i kullgruvene på Svalbard i flere sesonger. I Oslo fikk han jobb på Renholdsverket, men traumene etter de harde arbeidsforholdene i gruvene langt der nord hadde satt dype spor. Det harde arbeidet i de trange gruvegangene, som hadde så lav høyde at de måtte arbeide krabbende på knærne, ga arbeiderne helt umenneskelige forhold. Det er ikke vanskelig å forstå at det kunne gi både kroppslige sykdommer og klaustrofobi for mange over tid. Ofte skjedde det ulykker som førte til skader og død for den som var på feil plass til feil tid. Kallemann var sterkt preget av opplevelsene fra denne tiden, og tydde oftere og oftere til øl og sprit av ymse slag for å roe nervene.

Ut i arbeidslivet som sigarmakerske

Ediths første jobb fikk hun på Conrad Langaard tobakksfabrikk ganske snart etter at hun var ferdig med folkeskolen. Hennes gode håndlag og flittige innsats gjorde at hun fikk opplæring i å lage håndrullede sigarer. Tittelen ble sigarmakerske og jeg har fortsatt et vakkert lite askebeger fra hennes tid der med innskriften «Erindring 6. august 1936 – Conrad Langaard». Jentene satt i store saler og jobbet. Arbeidslederen var en

Karl Petrus Karlsen, far til Edith

streng og alvorlig mann fra Nederland. Han førte en restriktiv disiplin, og det var knapt lov å bevege seg fra arbeidsplassen i løpet av arbeidsdagen. En dag hadde Edith svært vondt i magen, og måtte spørre sjefen om å få gå ned til utedoen som var i en annen bygning på andre siden av gårdsplassen. På veien dit traff hun en kollega som hun hilste på, høflig og oppmerksom som hun alltid var. Den nederlandske sjefen sto i vinduet oppe i fabrikken og fulgte med hva som skjedde ute. Da hun kom tilbake og skulle sette seg på sin arbeidsplass, stilte han seg bryskt foran henne og sa med sint stemme: «Du ikke syk, - du lo i gården!» På fritiden var Edith med på alt som var moro. Hun spilte mandolin og var veldig musikalsk. Jeg kan huske at hun fortalte at hun lærte å spille piano av Kjell Bækkelund. Han var da bare en liten gutt, men svært musikalsk begavet.

Den andre verdenskrigen bryter ut – En vanskelig tid

Da krigen brøt ut, ble det enda vanskeligere for folk i små kår på østsiden av Oslo. Hver gang flyalarmen gikk måtte de som bodde i Hedmarksgata, skynde seg til tilfluktsrommene under den nybygde blokken ved siden av, Hedmarksgata 8-10. Kallemann ville ikke gå dit. Han tok seg heller en dram om han fant noe! «Bomber dem, så er vi ferdig likevel!» var hans tørre budskap. Mina og Edith kledde på seg og gikk til tilfluktsrommet hver gang det ble varslet fare. Mange stuet seg sammen, og redde øyne møttes. En gang, i 1944, smalt det, og de kunne kjenne det ristet i huset. Mina tenkte; Nå er vel Holmberg ferdig! Han hadde nektet å bli med ned denne gangen også. Det var ingen bombe, men en kraftig eksplosjon som viste seg å være en sabotasjeaksjon. Den hadde knust deler

Edith, ca. 1940

av et hus på andre siden av gaten, bare 100 meter unna. Etter det jeg ble fortalt inneholdt bygningen lokaler for firmaet Møller & Larsen, men heldigvis var det ingen mennesker der da det skjedde. Gang på gang måtte de også evakuere i full fart ut av byen. I overfylte lastebiler stuet de seg sammen og ble kjørt ut på landet. Heldigvis hadde Mina familie på Fosser i Høland som de kunne dra til og være trygge en stund. Hverdagene var krevende med frykt og uro, lite mat og lite penger. Edith syntes det kunne være ganske skummelt å ta trikken hjem fra jobben med tobakksvarer gjemt i klærne. Av og til tok hun også store sjanser ved å frakte illegale aviser gjemt i støvlene. Om hun hadde blitt oppdaget av de tyske soldatene som ofte kom for å kontrollere på trikken, hadde hun blitt arrestert. Hun levde med en konstant usikkerhet for fremtiden.

Krigen er slutt – Ungdommens lykkerus i glade maidager

Frigjøringsdagen 8. mai 1945 glemte Edith aldri. Det var en gledens dag. Ingen dag, verken før eller senere, har kunnet måle seg med denne dagens lykkerus i intensitet, felleskap og en frydefull tro på nye tider og nye muligheter. «Stengt på grunn av glede» sto det på en butikkdør i Oslo, - ja, hele byen kokte av forventningsfulle og lettede borgere, - Edith var en av dem. Hun var ung og pen, frisk og sterk. I vennegjengen var hun alltid på farten med mandolinen sin eller et trekkspill på slep. Hun var med og startet Oslo Trekkspillklubb, og var ivrig med i amatørteater. Her fikk hun en gang spille den mørkhudede «Tante Tutta fra Calcutta», og i dette teaterstykket løftet hun en mann på scenen – det glemte hun aldri. Hun var også flink til å steppe og lagde liv og røre sammen med ungdomsgjengen.

En varm vårdag i 1946 var Edith og venninnen Doris på Saga kino! Der traff hun Sverre for første gang – en ung, kjekk gutt med sjarm og glimt i øyet. De hadde vært kollegaer en periode på Nerlien fotolaboratorium, hennes andre arbeidssted, men det var først etter dette møtet at de etter hvert ble kjærester. Sverre var sju år yngre enn henne, men hva gjorde vel det? De var på turer med venner og nøy ungdomstiden og glade dager – helt til Sverre måtte reise sin vei. Tysklandsbrigaden skulle bli det som skilte dem, men i 1948 var han tilbake. Det var fortsatt mangel på mye i landet etter fem år med krig, men Edith og Sverre var unge og glade, og ofte midtpunktet i venneflokken. Det var festlige turer med båt ut til øyene i fjorden, og musikk og sang, skøytelep og turer til fjells. Men, den glade og fryktløse ungdomstidens frihet skulle ikke vare så lenge. Høsten kom og det nærmet seg jul.

Edith ved Kampen vannbasseng ca 1943

Edith hadde så vidt overlevd en dramatisk abort under krigen, og fryktet det verste da kroppen igjen ga signaler om at noe ikke var som det skulle! Joda, en ny uønsket graviditet var en realitet. Hva skulle hun gjøre nå? Hun ble fortvilet og redd, men på den tiden «måtte man gifte seg», og det ble visle i Vålerenga kirke og en enkel bryllupsfest.

Høsten kom, og magen til Edith vokste. Inni der lå jeg og ville ut i verden i Jomfruens tegn – sent i august. Med erfaringen fra tiden etter aborten under krigen, langt bak i bevisstheten, må hun ha gått inn i sin fødselsopplevelse med en stor og skremmende angst. Hun skulle bli mor, nesten 30 år, gift med Sverre som motvillig hadde blitt nødt til å gifte seg med henne, og med vissheten om mangel på egen bolig og usikker økonomi. Fremtiden så slett ikke lys ut, og fødselen ble lang og vanskelig.

Den lille fødestuen i Oslo hadde ikke samme utstyr som på sykehuset, og legen ville flytte henne da det begynte å bli kritisk. Nei, ropte Edith, jeg orker ikke – la meg slippe! Ja, ja, sa legen, du er sterk og modig, så vi skal nok greie dette her sammen! Ut kom jeg til slutt og var et stort og kraftig barn – tilsynelatende frisk og velskapt, og Vålerengjente nr. 3 i familien!

Ewy kommer til verden - Åsså jente da gitt, sa Besta!

I 1949 var det få – i alle fall på Vålerenga – som hadde telefon hjemme, og Mina, min kjære Besta, gikk over gaten til kolonialbutikken for å låne telefonen og ringe til fødestua der Edith lå. Damen bak disken i butikken glemte aldri de ordene min bestemor sa da hun fikk høre at jeg var født: Åsså jente da gitt! var hennes korte kommentar. Hun var tydeligvis skuffet over at jeg ikke var en gutt! Doris, Edith, min mammas gode venninne, ville at jeg skulle få navnet Ewy. Hun mente

Ewy 4 år, 1953

det var navnet på en kjær slyngplante som vokste seg seig og kraftig opp langs veggene på de små husene i hennes hjemby i England. Doris var i England i julen og rakk ikke tilbake til Oslo tidsnok til å være med på min dåp i Vålerengen kirke 8. januar 1950, men hun ble oppført som fadder for meg.

Ekteskapet varte ikke, men Edith, som jeg heretter kaller mamma, fikk tak i en liten leilighet i andre etasje i bakgården som lå innenfor gården der besta og bestefar bodde. Min far lengtet tilbake til Østerdalen, og stiftet ny familie der.

Hva feiler det jentungen?

Jeg gikk på mine ben før jeg var to år, og alle bemerket hvor søt og pen jeg var. ”Å, så brune øyne du har!” sa de, ”Har du glemt å vaske dem?” Da jeg var tre år, fikk den gamle huslegen vår mistanke om at noe var galt med meg. Jeg ble jo så fort sliten i bena. Han sendte oss til spesialist, en barnelege. Han undersøkte meg, kremtet litt forsiktig og sa «Deres datter har diagnosen Cerebral parese, spastisk diplegi!» Han så at mamma nærmest fikk sjokk av denne beskjeden og la fort til: «Ta det helt med ro. Hun kommer til å klare seg bra, og dette er en hjerneskade som ikke forandrer seg. Det er ikke en sykdom som forverrer seg!» la han til. Men, hvordan skulle dette gå?

Bondebryllup og gode dager

Midt oppe i alt det nye med behandlinger og trening ble det bryllup! Mamma giftet seg med odelsgutten Olaf fra Høland som lenge hadde hatt jobb i byen som anleggsarbeider på Brekke bruk i Nydalen. Mine «nye» besteforeldre hadde nok sett for seg at odelsgutten skulle finne seg ei jente fra bygda og overta gården på sikt.

Nå kom han drassende med en fraskilt kvinne fra Oslo, som i tillegg hadde en datter med nedsatt funksjonsevne! Pappa sa fra seg odelsretten for min skyld, og ble på Vålerenga! Han mente at det ville være lettere å vokse opp i byen med et handikap enn på landet!

Sommer på landet – Vinter i byen

Jeg kunne ikke huske hvordan far så ut, men det var ikke så viktig heller. Jeg hadde jo fått en ny pappa som var snill og kjøpte fine leker til meg. Svømme kunne han også - med meg på ryggen tvers over Botnersjøen ved gården til bestemor og bestefar på landet. Jeg var veldig stolt av pappaen min.

Selv om det var fint å være på landet hele sommeren, var det også moro å komme hjem til gata og vennene der. I bakgården der vi bodde var det fint å leke om vinteren. I rutete, stiv gummibukse lekte Britt og jeg i snøen som vaktmesteren hadde skuffet sammen til en stor haug.

Når den ble så stor at vi kunne ake ned fra toppen, var det flere barn fra de andre husene i gaten som ble med. I tillegg til den stive gummibuxsa, var mine bein ikke helt «med på laget» da jeg gang på gang forsøkte å klatre helt til toppen. Hver gang jeg hadde strevd meg oppover og kommet nesten til toppen, kom Britt og dro i buksebeinet mitt – og jeg hylte, og skled ned igjen. Alle barna lo og syntes dette var skrekkelig morsomt – bare ikke jeg. Varm i hodet og fryktelig sinna ropte jeg så høyt jeg kunne: «Ma-a-a-ma-a-a!» En kald og blek vintertermiddag gikk jeg ut på tur alene. Nedover Strømsveien, med sparkstøttingen min foran meg, var jeg på min egen lille oppdagelsesferd. I gul og brunstripete genser og lue som mamma hadde strikket til meg frøs jeg ikke, men det var så fryktelig mye snø i Odalsgata som jeg svingte inn i. Plutselig hørte jeg en brummende lyd som kom nærmere og nærmere. Stiv av skrekk så jeg den store snøplogen komme mot meg, akkurat på den siden av gaten hvor jeg var. Jeg rakk ikke å komme meg unna, og snøplogen styrte rett mot meg slik at halve kroppen min og hele sparken ble dekket av snø. I mellomtiden hadde mamma oppdaget at jeg ikke var i bakgården der jeg pleide å leke, - og heller ikke i gaten foran gården. Hun grep tak i en jakke som hun kastet over skuldrene og halvveis løp nedover gaten. Tankene raste gjennom hodet hennes. Hadde det hendt noe? Trafikken i Strømsveien kunne være farlig for et barn på bare fire år - og særlig for et barn som gikk så dårlig som meg. Frostrøyken sto ut av munnen hennes da hun omsider svingte inn i Odalsgaten. Langt der borte, i en diger snøfonn, sto jeg og ropte gråtkvalt på mamma.

Ewy, Edith og Olaf Helgerud på Vinsnes, Fosser i Høland, ca 1952

Skolestart – Vanlig skole eller spesialskole?

Jeg var annerledes enn andre barn, både fordi jeg var et stebarn for min pappa, og fordi jeg hadde mine «rare bein». Hedmarksgata var også et slags «ste-barn» på Vålerenga. Den største delen av Vålerenga, med skole og kirke, lå på den østre siden av Strømsveien som var en viktig hovedvei for ferdsel fra sentrum og ut av byen. På vestsiden av Strømsveien lå blant annet Hedmarksgata som startet i krysset mot Strømsveien og endte ved Kampen kirke. Gaten gjorde en knekk på seg ved trikkehallen, og dette var skillet mellom Kampen og Vålerenga. Jeg skulle fylle 7 år i august 1956, men det var slett ingen selvfølge at jeg skulle begynne på en vanlig skole. Det ville bety mye strev om de valgte vanlig skole for meg med lang skolevei for mine dårlige bein og mye trapper.

Etter hvert som trafikken økte i Strømsveien, ble den delen vi bodde i mer og mer isolert fra resten av Vålerenga. Vi som bodde i Hedmarksgata, i området fra trikkehallen og bort til Strømsveien,

1. skoledag på Kampen skole 1956, Ewy i midten

hørte til Vålerenga skolekrets, men på den tiden var det begynt å bli så stor trafikk i gjennomfartsåren Strømsveien, at de syntes det var tryggere å la oss gå på Kampen skole. Mamma rådførte seg med skoleledelsen. Burde jeg heller gå på en spesialskole med min funksjonsnedsettelse?

Heldigvis var det noen kloke hoder som rådet mamma til å velge en vanlig skole. De mente at jeg ville klare det fordi jeg var «klar i toppen», - hadde sterke armer, og klarte å gå i trapper tross bein som levde sitt eget liv. På skoleveien min måtte jeg først gå bort til Lilleparken ovenfor Jordal Amfi, et koselig lite parkområde med spireabusker og krakker å sitte på. Der svingte Hedmarksgata forbi Trikkehallen, endeholdeplassen for Vålerengatrikken, mot Kampen kirke. Der måtte vi krysse gaten for å komme til skolen som bare lå et steinkast fra kirken.

Brann og ny start

Vi mistet alt vi eide i den store brannen i Hedmarksgata 6 i 1956, bare en snau måned etter min skolestart. Vi fikk leie en ny leilighet etter dette i Hedmarksgata 8 B, noe som betød at jeg fikk beholde mitt trygge oppvekstmiljø og gode venner. Dette var en krevende epoke i mitt liv, men historien om brannen har jeg skrevet mer om i et tidligere eksemplar av tidsskriftet «Mer gammelt enn nytt».

Barneårene på Kampen skole var gode og trygge, med unntak av skoleveien som av og til kunne by på noen prøvelser. Skoleveien fra blokken der jeg bodde i Hedmarksgata, forbi trikkehallen som lå i «knekk» der gaten svingte, forbi Jordal idrettsplass, menighetshuset og Kampen kirke, var ganske lang for meg med dårlige bein. På vinteren brukte jeg sparkstøtting, og guttene i gaten syntes det var moro å gå bak sparken og trække på meiene slik at jeg ble hindret i å komme meg fremover. Sparkstøttingen måtte låses med hengelås i sykkelstativet utenfor skolen. Da fikk den stort sett stå i fred.

Når våren kom med forberedelser til 17. mai-tog, fikk jeg igjen kjenne på at jeg var annerledes. De andre barna i klassen gledet seg til å marsjere etter Kampen guttemusikkorps ut fra skolen og ned mot byen. Det kunne ikke jeg være med på. På selve Nasjonaldagen pyntet vi oss, mamma og jeg og gikk bort til skolen. Jeg var et lettskremt barn og fryktet smell og mye støy. Spesielt var jeg redd for at guttene skulle kaste kinaputter i bena på oss! Der sto vi da, mens krans ble lagt ned på minnesmerket inne på Kampen skole, og musikk-korpset spilte Ja, vi elsker. Det var høytidelig og fint! Etter det så vi på alle barna som i munter flokk, med flagg og fine sko, fulgte etter korpset ut fra

skolegården og ned bakken ved kirken. Så gikk vi hjem og spiste is og pølser. Det var 17. mai for meg, og jeg var fornøyd og glad for å være hjemme igjen!

Tenåring med transistorradio og vennetreff i «porten»

Mine besteforeldre, Mina og Kallemann, flyttet etter hvert inn i Hedmarksgata 10A, og trivdes godt i sin nye leilighet i oppgangen ved siden av oss. Det var en drøm for dem å få dusj og toalett inne, noe de ikke hadde i den gamle gården i Hedmarksgata 6. Som barn og ungdom tilbrakte jeg mange fine stunder inne på kjøkkenet hos Besta der vi snakket om mange ting som jeg ikke snakket med mamma om! Ungdomstiden var spennende og god, men kunne også gi vonde opplevelser.

Jeg var annerledes, skilte meg alltid ut med mine rare bein, men følte at jeg var akseptert i miljøet likevel. Jeg minnes bare en episode der jeg følte meg trist og utestengt. Det var en fin vårveld. Jeg kom ut og fant ingen av mine venner ute i gaten. Da jeg traff de senere på kvelden viste det seg at de hadde funnet på å dra til Jarlen kino. De hadde vært sent ute og visste at dersom de skulle ha med meg, ville de ikke rekke ned til Galgeberg til filmen startet. Da valgte de å stikke av fra meg uten å si noe. Jeg kan huske at vi snakket om det etterpå, og flere ble litt lei seg da de skjønnte hva de hadde gjort. Ellers var vi en fin gjeng gutter og jenter som «hang» på hjørner og i portrom og hadde det gøy der i støvet fra asfalt og biler. Vi unge hadde vårt møtested ofte i porten inn til 6'ern hvor vi pratet og

Ewy Halseth, f. 1949,

Jeg er født og oppvokst på Vålerenga i Oslo, er i dag pensjonist, enke, har to sønner, fem barnebarn og en kjæreste. Er tillitsvalgt for Norges handikapforbund i brukerutvalget for NAV Hjelpemiddelsentral og nestleder i det kommunale rådet for personer med funksjonsnedsettelse i Bydel Stovner.

Gjennom det meste av arbeidslivet har jeg vært ansatt i Oslo kommune, Vann- og avløpsetaten, og er utdannet teknisk tegner, bygningstekniker og arkivar. Gjennom ti år som leder av arkivtjenesten jobbet jeg spesielt med innføring av elektronisk saksbehandling, og var leder i flere år i Historisk utvalg i etaten. Av andre aktiviteter kan nevnes tillitsverv i ulike organisasjoner, og at jeg var aktiv bueskytter fra 1967 til 1987 både innenfor handikapidretten og Sportsklubben Vidar.

Jeg har hele livet vært opptatt av å skrive, tegne og formidle tanker og erfaringer gjennom dikt og fortellinger. Jeg var, sammen med flere andre, hovedforfatter ved utgivelse av «Fra voksne til voksne», - en erfaringsbok utgitt av Cerebral Parese-foreningen i 2014, og har selv diagnosen Cerebral parese (CP). Jeg har derfor gjennom livet bidratt med innlegg, dikt og fortellinger i ulike tidsskrifter, også i historielagets eget tidsskrift «Mer gammelt enn nytt» hvor jeg skrev om den store brannen i 1956 der vi mistet alt vi eide. I 2020 ga jeg ut diktboken «Vindpust» som inneholder både små fantasitegninger og dikt om livets gleder og utfordringer.

flørtet og spilte musikk. Det var rart at vi ikke ble syke av å stå der i trekken i timevis! Noen hadde fått sin første batteridrevne transistorradio som ble tatt med ut. Det ble både livlig og høyløst helt til noen voksne kom og jaget oss bort! Vi fleipet og lo, og de første gryende forelskelsene vokste frem.

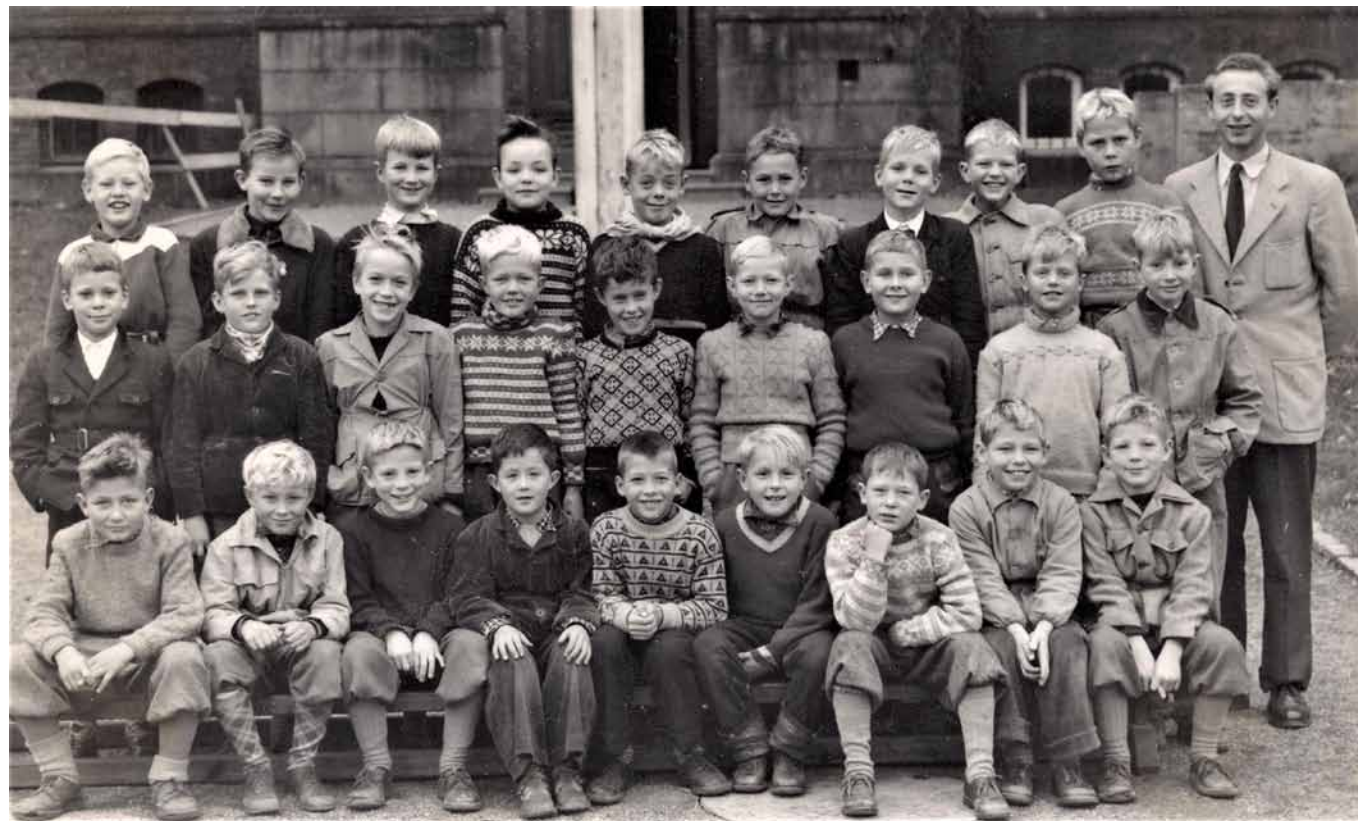
Den beste tiden på Vålerenga var våren da spireabuskene i Lilleparken sto i full blomst med sine vakre, hvite og velduftende ranker. Buskene var plantet som en «krans omkring den lille parken med hvilebenker for slitne ben. Nedenfor parken var det en frodig gressplen som strakte seg mot Odalsgata og helt ned til den gule muren som skilte området fra Jordal idrettsplass. Parken var på en måte skillet mellom bydelen Kampen og Vålerenga, og lå akkurat i «knekk» i Hedmarksgata. På andre siden av gaten lå trikkehallen som ble revet etter at trikken ikke lenger hadde rute hit. Her ved parken sto ofte «Blinde-Willy» og ventet på noen å snakke med. Han kunne ikke se, men kjente igjen oss ungdommene ved å skille stemmene fra hverandre og høre på skrittene våre hvem vi var når vi nærmet oss. Han ble som en slags ungdomsarbeider – en som trøstet når noen var lei seg, lo og fortalte skrøner, og vi kunne snakke med ham om alt som rørte seg i våre unge sinn!

Jeg flyttet fra Vålerenga til Haugenstua da jeg giftet meg i 1970, så her slutter historien om de tre jentene som levde i en sliten, men levende bydel. Her opplevde min Besta, mamma og jeg selv både glede og sorg, motgang og medgang. Nå er de to første borte, men minnene om et godt sted å bo i lever videre i meg.

Ewy og pappa

Da KåTe laget bråk på jentedoen

En av våre flittige innsendere, Terje Paulsen, har sendt oss dette klassebildet.

Vi lar det bli opp til dere lesere å komme med navnene på gutta og læreren, og hvilket år bildet er tatt.

Han legger ved en historie fra skoledagene på Vålerenga:

Da KåTe laget bråk på jentedoen

Ja, Vålerenga skole var en herlig plass for oss Etterstad-gutter, med den strengeste overlærer, hyggelige lærere og et mylder av gode venner.

En av disse gikk i min klasse, skolens aller høyeste gutt i 4. klasse med et todelt fornavn jeg ikke tør å si - men med bokstavene i fornavnet - K og T - ble til KåTe, ikke uten grunn. Han finnes på vedlagte klassebilde.

Han gjorde sin interesse for jentene på skolen særdeles voldsom, og i friminuttene sprang han ned trappa på jentedoen nesten daglig, så hoppet han opp på radiatoren der, og grunnet sin eminente høyde klarte han å titte gjennom taksprekken ned på jentedoen.

Hans opplevelser var nesten daglige, og ikke en lyd hørtes fra ham, inntil det kom et voldsomt brøl fra KåTe da radiatoren han sto på raste i gulvet. Han løp hylende opp, fikk øye på bl.a. meg, og ropte: «Det er Terje som har gjort det!»

Og inspiserende lærer tok meg i nakken og dro meg opp til overlærer Aanerud, som var meget streng mot meg, og frembragte tårer og hikst.

Men heldigvis hørte hun på meg, og KåTe ble innkalt på nytt. Det endte med tilståelse, og jeg kunne igjen starte opp på Den evangeliske forsamlings søndagsskole i Møllergata etter mammas tillatelse.

Med hilsen fra den anti- KåTe Terje Paulsen

LESERBREV

Vi har fått et hyggelig leserbrev fra Britt Andresen. Hun vokste opp i Etterstad 1 og hadde ikke hørt at den ble kalt for Etterstadslottet før hun var godt voksen. Vi slo opp i adressebøkene for Oslo, og ser der at først i 1958 har Etterstad 1 blitt til Etterstadsletta 4.

Hei.

Artig å lese om Etterstadvandringen i juni og om flere kjente personer som har bodd og bor på Etterstad. Mellom andre var arbeidsminister Gunnar Bråthen nevnt. Han satt i Gerhardsens regjering

da kong Håkon døde i 1957. Den gang var det vanlig at regjeringens medlemmer fulgte båren til kirken, herrene med flosshatt som de bar i hånden. Gunnar Bråthen beklaget seg til min far om at han måtte kjøpe flosshatt for anledningen. Da fikk han til svar "at du kan jo låne min". Hvilket han gjorde. Flosshatten eksisterer enda, og har vært i bruk ved mange anledninger etter dette.

Med vennlig hilsen
Britt Andresen (Fredriksen)

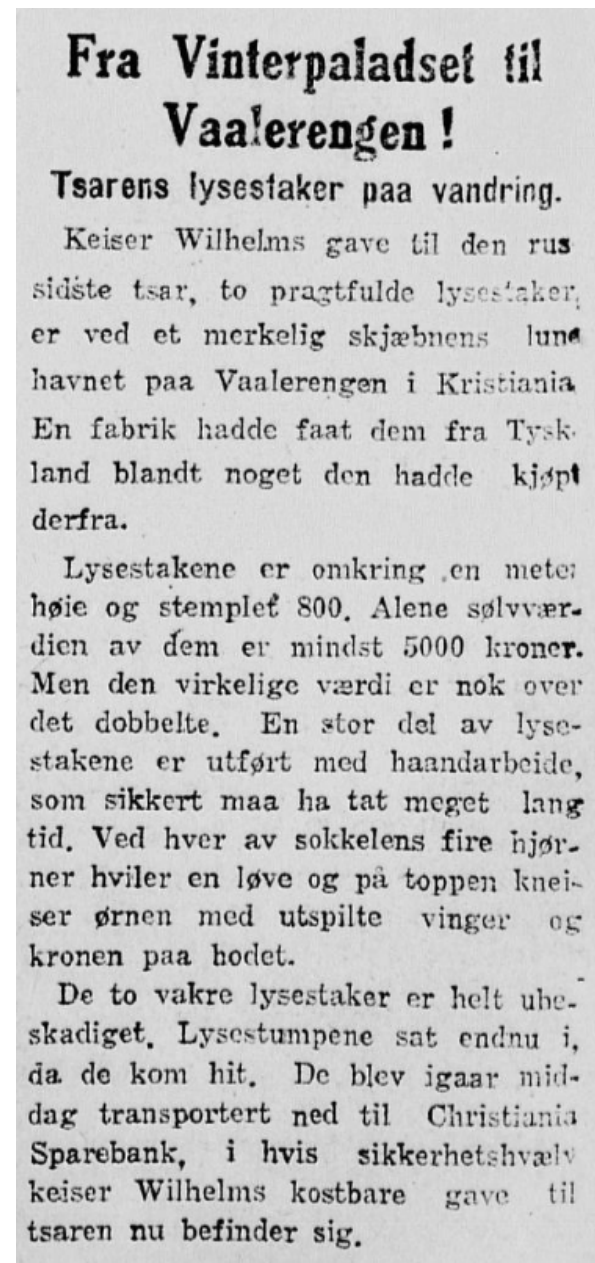
«Fra vinterpaladset til Vaalerengen»

Vi fikk tips om en historie litt utenom det vanlige. For 99 år siden kunne folk lese i avisene om tsarens flotte lysestaker som han hadde fått av keiser Wilhelm. Disse dukket opp i et jernstøperi på Vålerenga.

Det var jo fettere, de to, han Nikolaus og han Wilhelm. De hadde en del kontakt, personlig og politisk, og møttes flere ganger i begynnelsen av århundret, både i Tyskland og Russland. Vi vet hvordan det endte. Begge overlevde ikke krigen som de startet mot hverandre 1. august 1914. Den ene ble drept i den påfølgende russiske revolusjonen, den andre endte sine dager i eksil i Nederland, glemt.

Det er mye som endte med første verdenskrig, som var en større katastrofe enn andre verdenskrig, i et kulturhistorisk perspektiv. Alt som hadde en stor symbolsk og kulturell verdi i den gamle verden før krigen, mistet sin betydning i skyttergravene og sennepsgass-skyene i Verdun, og ble forvandlet til en gigantisk skraphaug, både reelt og i overført betydning.

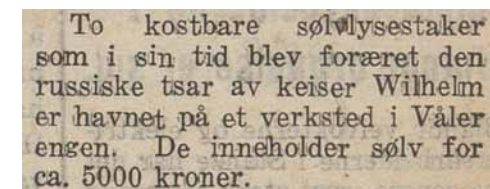
Det gjaldt vel også en meter høye lysestakere i sølv.

Vestopland, lørdag 15. november 1924

Langesunds Blad, lørdag 22. november 1924

Østerdal Arbeiderblad, lørdag 15. november 1924

Kunne det være i dette jernstøperiet de dukket opp? Norges handels-kalender (trykt utg.): adressebok for handel, håndverk, industri og skipsfart. 1924/25

FOTOUTSTILLING

i Vålerenga kirkes menighetssal
Lørdag 14. og søndag 15. oktober
kl. 12 – 16

Gratis inngang.
Kaffe og vafler til salgs.
Trenger du parkering ved Vålerenga kirke,
kom inn og få gratis bevis.
Ta med venner og familie i alle aldre.

Temaer i år:

- Vålerenga vel 50 år – bevaring av hus og kamp mot trafikk
- Filmer fra vellets travleste år
- VIF 110 år – Klubben i våre hjerter
- Østensjøbanen 100 år
- Samson Isberg – skarpretteren på Etterstad
- Gladengen – Vålerengas nærmeste nabo
- Klenodier fra ski- og skismøringsfabrikken i Etterstadgata 4
- FØR/NÅ-bilder fra vårt område
- Klassebilder fra Vålerenga skole
- Nytt fra Vålerenga prestegård
- Nytt fra Vålerenga bydelshus
- Kalender for 2024
- Kunstneren Fred Ruuds utstilling i Kirkestua i 2. etg.

Velkommen!

ETTERLYSNING!

På grunn av sykdom trenger vi en som kan steke vafler på fotoutstillinga.

Det gjelder lørdag 14. og søndag 15. oktober fra kl. 11.30 til kl. 15.30.

Det er sikkert også praktisk at røre lages på forhånd. Er du en som kan tenke deg å hjelpe oss med dette, så vil vi gjerne høre fra deg så snart som mulig. På forhånd takk! Ring oss på tlf. 938 01 902, Even Haugseth.

Glimt fra Østkantspellet 2023

Fotograf: Trond Leine

KALENDER

MEDLEMSMØTE

tirsdag 14. november kl. 19.00 i Vålerenga kirkes menighetssal

OMSTRIDTE JORDAL –

FRA TEGLVERK TIL ARBEIDERIDRETT, FRA VEKST TIL FORFALL

Først får vi gjensitt av Vålerengen pikekor som vil synge for oss. Deretter slipper vi til Ivar A. Johnsen som vil fortelle fra sin bok om Jordal.

Mange har gode minner fra Jordal enten det er fotball, ishockey, friidrett, skøytelepp, håndball eller store kulturarrangementer.

De sterkeste minnene har kanskje våre foreldre og besteforeldre enten de har vært aktive i idretten, foreningslivet eller har bodd i nabolaget. Jordal var stedet det alltid skjedde noe i en tid der underholdningstilbudet var lite i denne delen av byen.

Området der Jordal ligger var opprinnelig et åpent bekkedalslandskap utenfor bygrensa. Midt i dalen var det en åsrygg og på hver sin side rant Hovinbekken og Hølsfyrbekken. På 1840-tallet kom Jordal teglverk som senere bygget bestyrer- og arbeiderbolig i St. Halvards gate. Verkets mange opp- og nedturer preget folka i området.

Ivar A. Johnsen

Idrettssaken får en særdeles treg start i hovedstaden. I 1916 får forslaget om idrettsplass på Jordal flertall og Bystyret bevilger 350 000 kroner til «indkjøb af Jordal teglverks eiendom og oparbejdelse af denne til idrætsplads.»

Veien til dagens Jordal er preget av knallhard politisk kamp om byutviklingen. Få steder er skillet mellom øst/vest og politiske preferanser tydeligere enn på Jordal. Etter industriens fall følger 100 år med store vyer, mange planer og lite penger.

Gymtime på Jordal for Vålerenga skole. Et tynt sandlag ble lagt rett oppå leira og det tok mange år før forholdene ble akseptable. Foto: Anders Beer Wilse/Nasjonalbiblioteket 1921.

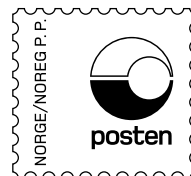
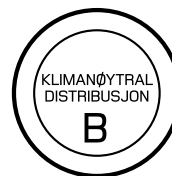
Etter over 100 år med kamp har endelig roen senket seg over Jordalen. Nå kan utøvere, tilskuere og besøkende finne glede og harmoni i den gamle teglverksgrøpa. Akkurat slik familien Johnsen på Tøyen, Rolf Hofmo og Sverre Iversen ønsket det.

Vafler og kaffe som vi pleier.

Det blir mulighet for å kjøpe signerte bøker.

Hvis noen trenger gratis parkering rundt Vålerenga kirke, kom inn og få et parkeringsbevis.

Avsender/Retur:
Vålerenga historielag
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 26 - nr. 3/2023
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
Vålerenga historielag

post@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222

VIPPS nr. 16803

Leder

Even Haugseth

Nestleder

Ole Peter Nordby

Kasserer

Bjørn Granlund

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Gro Shakesby

Varamedlemmer

Marius Brevik

Reiner Schaufler

Fotogruppe

Fotografering, innsamling og
digitalisering av bilder:

Bjørn Granlund

901 80 290

foto@valerenga.org

Idrettsgruppe

Om bydelens idrettsmiljø

Bjørn Arild Gjerdalen

909 19 250

b.gjerdalen@gmail.com

Fotoutstilling og kalender

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

reiner.schaufler@gmail.com

Redaksjon medlemsblad

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Marion Schavog

926 02 570

marion.schavog@gmail.com

Kate N. Wohlstedt (korrektur)

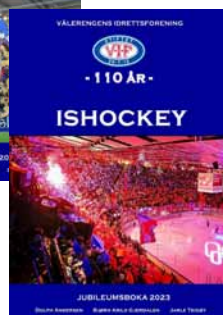
Reiner Schaufler (produksjon)

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

VIF-historie: Fotball

Kr. 350,- + porto

Knivstikkergata

Kr. 300,- + porto

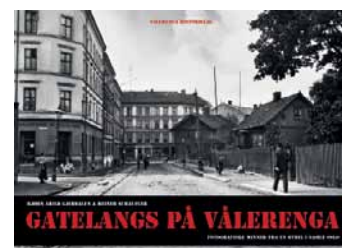
VIF-historie: Ishockey

Kr. 350,- + porto

VIF-kalender 2024

Kr. 100,- + porto

Gatelangs på Vålerenga

Kr. 390,- + porto

Kopp 100,- Caps 100,- Skjorte 180,-

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org

www.facebook.com/valerenga.historielag

www.historiebilder.no/collections/show/7

Så enkelt er det å støtte Vålerenga historielag

Er du kunde hos Norsk Tipping og tipper eller spiller Lotto, Joker eller andre spill. Registrer denne strekkoden og tallrekka under neste gang, så støtter du indirekte Vålerenga Historielag. Din innsats og premie blir uforandret. Takk for støtten!

32774890364462